

Aynı Dili Konuşabilmek Mümkün mü?

4 Eylül 2006

Mustafa Altun

Anlam zihnin neresinde oluşur? Varsayalım ki duyular yoluyla dış dünyadan gelen verilerin saklandığı bir depomuz var. Peki, bu depodan veriler hangi seçme sistemi içinde zihinsel sürecin bir parçası oluyorlar? Karar verme iradesini gösteren şey ne? O veriyi değil de, bu veriyi seç diyen güç 'akıl' dediğimiz meleke mi?

Çoğu kez, insanları bizim gibi düşünemedikleri için yargılıyoruz. Oysa her insanın yukarıda sıraladığım sorularda cevabını bulan karmaşık bir anlamlandırma süreci yaşadığının hiç de farkında değiliz.

Yaklaşık 13 yıla yakındır değişik eğitim ortamlarında, özel lisede, dersanede ve üniversitede, verdiğim derslerde hemen hemen benzer metinleri öğrencilere aktarırken yıllar geçtikçe farkına vardım ki, her metin bizim ufkumuzun sınırları genişledikçe, bilgi ve tecrübemiz arttıkça zihnimiz tarafından yeniden anlamlandırılıyor. Metni, her okuyuşta yeniden üretiyoruz. Umberto Eco'nun deyişiyle, yazar da, okuyucu da kendine has bir niyetle metni zihninde kurguluyor ve anlamlandırıyor.

Buradan hareketle denilebilir ki, bir insanın bir başka insanı, dili kullanarak tam olarak anlayabilmesi hemen hemen mümkün görünmüyor. Frekansımız tutmuyor, uyuşmuyoruz, anlaşamıyoruz, ayrı telden çalıyoruz, aynı dili konuşmuyoruz... gibi günlük dilde sıkça kullandığımız kalıpların arkasında yatan gerçek de bu.

Aynı dili konuşabilmek belki de uzun zaman birlikte yaşamayı gerektiriyor. Bu da kesin bir reçete değil elbet. Uzun evlilikler yapıp da yıllar sonra, ne hikmetse aynı dili konuşmadıklarından yakılarak ayrılan çiftlere de rastlıyoruz.

Bir de kişinin kendini anlaması var. 'Ben kimim?', sorusunu sürekli açık ya da örtülü olarak soran 'ben', tutulamaz, ele geçirilemez, yanıtlanamaz bu 'ahret' sorusunda çoğunluk çıkış bulmada zorluklar yaşar. Zikzaklar, eğriler, yokuşlar, sert iklimler, girift yollar, sık ormanlar içinden geçerek doğruya ulaşmaya çalışır.

Ancak meşhur filozof Bertrand Russell'in dediği gibi yine çoğu insan "Düşünmektense ölmeyi yeğleyecek" kadar da bu sorularla yüzleşmekten alabildiğine kaçır. Hatta toplumu yönetenler de sistemli bir biçimde insanların bu tarzda sorularla yüzleşmelerini, düşünmelerini engellemek için türlü çarelere başvurur. İspanyol diktatörün meşhur cevabıdır: İspanya'yı 3 F ile yönettiğini söyler: Flamenko, Fiesta ve Futbol.

Diane F. Halpern'in "Thought and Knowledge, (An Introduction to Critical Thinking) [Düşünce ve Bilgi-Eleştirel Düşünmeye Giriş]* kitabında demokrasi havariliği yapan Amerika Birleşik Devletleri'nde de düşünmeyi olumsuzlayan bir örneği bu bağlamda aktarmak uygun olacaktır. Yazarın aktardığına göre,

"1991 yılında yapılan Ulusal Eğitim Amaçları Panel'inin sonuç bildirgesinde 'lisans düzeyinde öğrencilerin eleştirel düşünme, etkili iletişim kurma ve problem çözme yeteneklerinin artırılmasının' kararı vurgulanmış ancak, George Bush (halk tabiriyle Baba Bush) ve Bill Clinton'un desteğine rağmen, halkın düşünmesini istemeyen politikacıların art niyetli önerileriyle bu karar asla gerçekleştirilememiştir."(s.4)

Ez-cümle düşünme, anlama, anlamlandırma... hemen hepsi çoğu kez dil denen karmaşık organizasyonu 'anlamaksızın' anlaşılabilir kavramlar değil. Yani bir paradoksun tam da üstündeyiz.

* Diane F. Halpern, Thought and Knowledge (An Introduction to Critical Thinking), Lawrence Erlbaum Associates, NJ, USA, 2003.